

Природознавство як пропедевтичний природничий курс

Підготувала:

учитель біології

Рівненського НВК №12

Конончук Галина Василівна

Ніщо не може бути важливішим у світі, ніж уміння бачити предмет з усіх боків і серед тих обставин, у які він поставлений.

К.Ушинський

«Природознавство» - предмет, який завершує природничо-наукову складову предмета «Природознавство» початкової школи і є пропедевтикою для систематичних курсів:

- фізики;
- хімії;
- біології;
- географії;
- астрономії ;
- екології в основній школі, поєднуючи в собі елементи знань з даних предметів.

Зміст і методика природознавства формують цілісне сприйняття навколишнього світу, екологічну грамотність і відрізняються практичною спрямованістю.

Згідно з новою редакцією Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти мета навчання природознавства полягає у формуванні природознавчої компетентності учнів через засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину, основ екологічних знань, удосконалення способів навчально-пізнавальної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом реалізації нового змісту навчання та організації навчально-виховного процесу на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів та особистісно - орієнтованого навчання.

Основні положення Державного стандарту спрямовані не стільки на засвоєння суми природничо- наукових знань, скільки на формування вмінь здобувати ці знання.

*Державний стандарт зобов'язує
забезпечувати практико-орієнтовану діяльність
учнів з вивчення визначених питань, соціальну та
особистісну значимість цієї діяльності. У рамках
практичної діяльності школярів з вивчення і
збереження природи рідного краю, спостереження
й оцінки екологічного стану навколишнього
природного середовища виховуються необхідні
ціннісні орієнтації у ставленні до природного
середовища. Усе це підвищує виховний потенціал
природничої освіти.*

*З 2013 року вивчення природознавства
у 5 класі здійснюється за новою навчальною
програмою для 5 класів загальноосвітніх
навчальних закладів, розробленою на основі
нового Державного стандарту базової і повної
загальної середньої освіти (постанова
Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р.
№ 1392) і затвердженою наказом
Міністерства від 6.06.2012 р. № 664.*

Типовими навчальними планами на вивчення предмета «Природознавство» в 5 класі

за новою програмою передбачено 2 години на тиждень. Загальний обсяг навчального часу становить 70 год, з них 3 год - резервний час, який

може бути використаний для організації

різноманітних форм навчальної діяльності:

- екскурсій;
- проектної та дослідницької діяльності учнів;
- роботи з додатковими джерелами інформації;
- корекції та узагальнення знань.

В основу програми покладено діяльнісний підхід.

Оволодіння учнями окремими прийомами дослідницької діяльності є найбільш істотною функцією природознавства як пропедевтичного природничого курсу.

Програма визначає обов'язковий перелік способів діяльності:

- *визначення (впізнавання);*
- *спостереження;*
- *опис;*
- *порівняння природних об'єктів;*
- *вимірювання;*
- *проведення дослідів;*
- *використання довідкової літератури;*
- *участь у соціально-орієнтованій діяльності з вивчення екологічних проблем своєї місцевості.*

Програма визначає:

- мінімальну кількість демонстрацій;
  - практичних робіт;
  - практичних занять;
- завдань для дослідницького практикуму;
  - проектної діяльності.

В якості пріоритетів програма розглядає:

- ✓ формування у школярів способів роботи з природничою інформацією;
- ✓ комунікативних умінь;
- ✓ набуття елементів природознавчої, здоров'язберезувальної та екологічної компетенцій.

Такий підхід потребує зміни методики викладання

предмета в напрямку:

- посилення ролі практичної діяльності на уроці;
- організації роботи в малих групах;
- виділення часу на роботу з інформацією тощо.

*Для реалізації завдань програми необхідна
відповідна матеріально - технічна база,
забезпечення потрібною довідковою та науково -
популярною літературою:*

- ❖ словники з природничих наук;*
- ❖ атласи - визначники рослин і тварин;*
- ❖ атласи географічних карт і зоряного неба;*
- ❖ довідники різноманітних даних в табличній
або графічній формі;*
- ❖ дитячі енциклопедії з природничих наук).*

*Особливості
змісту
програми.*

*Програма **5 класу** починається зі
знайомства учнів з науками, що вивчають
природу, методами пізнання природи та
обладнанням для її вивчення.*

*Новим у змісті розділу **«Вступ»** (5 год)
є інформація про відомих вчених-
натуралістів і їхній внесок у розвиток
природничих наук.*

При вивченні розділу I «Тіла, речовини та явища навколо нас» (14 год)

для переконання учнів в існуванні найменших частинок речовини доцільно використати їхній життєвий досвід, безпосередні спостереження за явищами у природі та побуті, продемонструвати досліди, що підтверджують молекулярну будову речовини, рух молекул.

При демонстрації явища дифузії не рекомендується використовувати аерозолі, парфуми, які можуть спровокувати алергічні реакції у дітей.

*Розглядаючи питання про небесну сферу
в розділі II «Всесвіт» (11 год),
слід звернути увагу учнів на те, що вона є
прикладом моделі, як методу пізнання
довкілля. Звертаємо увагу учнів на відомий
факт - ми живемо в час існування в нашому
Всесвіті галактик. Саме галактики можна
вважати основними складовими цього етапу
розвитку Всесвіту.*

III Розділ програми - **«Земля – планета Сонячної системи»** - включає три теми:

- ✓ «Земля як планета» (16 год);
- ✓ «Планета Земля як середовище життя організмів» (15 год);
- ✓ «Людина на планеті Земля» (6 год).

Основна увага відводиться формуванню системного уявлення про взаємозв'язки та залежність неживої і живої природи, зокрема взаємозв'язки між організмами, співіснування та угруповання організмів, екосистем, усвідомлення необхідності дбайливого використання і захисту природи.

Особливості організації навчальної діяльності на уроці.

Вчитель повинен :

- організувати навчальний процес так, щоб у дітей було бажання вчитися;
- ставити такі умови, щоб у ході кожного року формувалася навчальна діяльність, яка перетворює школяра в суб'єкт, зацікавленого в навчанні і саморозвитку;
- пояснити;
- показати;
- натякнути;
- підвести до проблеми;
- створити ситуацію успіху;
- заохочувати;
- вселяти впевненість;
- формувати мотиви учіння;
- закріпити авторитет учня серед однокласників.

**Програмою передбачено залучення школярів до
проектної діяльності,**

мета якої навчити учнів:

- самостійного, критичного мислення;
- міркувати, використовуючи знання фактів, закономірностей науки;
- знаходити і розв'язувати проблеми;
- обговорювати висунуті ідеї;
- вислуховувати пропозиції інших членів групи;
- планувати свою роботу;
- прогнозувати результати;
- робити обґрунтовані висновки;
- приймати самостійні аргументовані рішення;
- навчити працювати в команді, виконуючи різні соціальні ролі;
- дізнаватися про джерела здобуття інформації;
- розвивати в учнів самостійність, ініціативність, креативність, здатність визначати мету;
- формувати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Міні – проекти - це доступні творчі завдання, що виконуються на уроках природознавства у формі колективних творчих справ.

Вони мають короткотерміновий характер та інтегрований зміст.

Тривалість виконання проекту доцільно обмежити одним уроком (можливо, спареними уроками) або

1 – 2 тижнями в режимі урочно – позаурочних занять.

Форма представлення проекту може бути різна:

- теоретичне розв'язання проблеми;
- діюча модель;
- плакат;
- екологічний знак;
- презентація;
- план дій тощо.

Тематику **міні-проектів** учитель
може змінювати відповідно до
матеріально-технічного забезпечення,
наявності власних цікавих дидактичних
розробок, рівня підготовленості класу,
інтересів дітей, регіональних
особливостей природи рідного краю тощо.

Оцінювання результативності роботи над проектом:

- ❑ обговорення етапів розробки, реалізації та захисту проекту.

- ❑ Можлива самооцінка і оцінка однокласників.

Основними критеріями можуть бути:

- Самостійність роботи над проектом;
- Актуальність та значимість теми;
- Повнота розкриття теми;
- Оригінальність вирішення проблеми;
- Артистизм і виразність виступу;
- Використання засобів наочності, технічних засобів.

Оптимізувати навчальний процес допоможе використання **комп'ютерних технологій**. Доцільно пропонувати учням такі завдання : пошук природознавчої інформації, малюнків, фотографій тіл і явищ природи, підготовка презентацій тощо.

Ці технології сприяють розкриттю і розвитку особистісних якостей кожної дитини, допомагають краще засвоїти матеріал, розвивають критичне мислення, формують інформаційну культуру школяра.

*Практичні заняття, практичні роботи,
дослідницький практикум.*

Практична робота триває 45 хв.

*Практичне заняття – частина уроку,
елемент.*

Оцінюються вибірково.

Пізнання дітьми природи не обмежується рамками уроків. Воно продовжується постійно в школі і за її стінами.

*Необхідно прагнути до того, щоб **батьки** учнів у щоденному спілкуванні зі своїми дітьми підтримували їхні пізнавальні ініціативи, які пробуджуються на уроках.*

Це можуть бути і конкретні завдання для домашніх дослідів, читання та отримання інформації для дорослих.

*Так, при вивченні розділу «Всесвіт», пропонується розпочати **дослідницький практикум «Спостереження за зоряним небом упродовж календарного року»**. Суть спостережень зводиться до того, що учні разом з батьками упродовж року спостерігатимуть якесь одне сузір'я, а саме його положення відносно обраних земних орієнтирів.*

Природа мудра. Все створила мовчки.

*Й росинку поту втерла на брові,
На буреломах сходять мухоморчики,
Театр ляльковий просто на траві.*

Ліна Костенко